

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, dnia 14 marca 2003 r.

35996

RPO-435566-XI-ST/03

Pani dr Krystyna Łybacka
Minister Edukacji Narodowej
i Sportu

Szanowna Pani Minister

W dniu dzisiejszym w „Gazecie Wyborczej” ukazał się artykuł pod tytułem „Idźcie precz ze szkoły”, którego istota sprowadza się do tego, iż po wejściu w życie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. Nr 23, poz. 193) dzieci niepełnosprawne, korzystające z indywidualnego nauczania, nie mogą brać udziału w zajęciach szkolnych. Analiza treści tego rozporządzenia potwierdza tezę owego artykułu prasowego.

Zgodnie z § 2 ust. 4 rozporządzenia w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży zajęcia w ramach indywidualnego nauczania prowadzi się w miejscu pobytu ucznia, w szczególności w domu rodzinnym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Treść powołanego przepisu rozporządzenia wskazuje, iż w ramach indywidualnego nauczania uczeń do niego zakwalifikowany nie może uczestniczyć w wybranych zajęciach szkolnych.

Jedynie stosownie do § 3 ust. 6 tego rozporządzenia w celu pełnego osobowego rozwoju uczniów objętych indywidualnym nauczaniem oraz ich integracji ze środowiskiem rówieśników, dyrektor szkoły w miarę posiadanych możliwości, uwzględniając stan zdrowia dzieci, organizuje im uczestniczenie w życiu szkoły (np. w uroczystościach okolicznościowych).

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich przedstawiony powyżej stan prawny ukształtowany rozporządzeniem w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży stanowi regres w stosunku do sytuacji obowiązującej do czasu wejścia w życie tego rozporządzenia. Poprzednio obowiązujące w tym zakresie zarządzenie Nr 29 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 października 1993 r. (Dz. Urz. MEN Nr 9, poz. 36) elastycznie podchodziło do problemu indywidualnego nauczania i przewidywało, że w szczególnie uzasadnionych przypadkach indywidualne nauczanie i wychowanie mogło być organizowane także na terenie szkoły. Decydujące w tym zakresie były więc potrzeby i możliwości indywidualnego dziecka.

Stosownie do art. 71b ust. 1a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 ze zm.) indywidualnym nauczaniem obejmuje się dzieci i młodzież, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły. Zatem indywidualnym nauczaniem mogą być objęci nie tylko ci uczniowie, którzy w ogóle nie mogą uczęszczać do szkoły, lecz także ci, których uczęszczanie może być znacznie utrudnione, ale nie niemożliwe. Należy stąd wyprowadzić wniosek, że ustawa o systemie oświaty zezwala na mieszany charakter nauczania indywidualnego, a więc na realizację tego nauczania częściowo w szkole oraz częściowo poza szkołą. Tymczasem w obecnym stanie prawnym nauczanie to może być realizowane wyłącznie poza szkołą.

Ponadto stan ten nie uwzględnia innych przepisów prawa obowiązujących w zakresie indywidualnego nauczania. Wydając na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2001 r. w sprawie orzekania o potrzebie kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży oraz wydawania opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, a także szczegółowych zasad kierowania do kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania (Dz. U. Nr 13, poz. 114, z 2003 r. Nr 23, poz. 192) orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania zespół orzekający zobowiązany jest sformułować w tym orzeczeniu stosowne zalecenia. Załącznik Nr 3 do tego rozporządzenia zawierający wzór orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania mający niewątpliwie charakter normatywny stanowi zaś, iż w ramach owego zalecenia należy wskazać warunki realizacji potrzeb edukacyjnych, w tym możliwości uczestniczenia ucznia w życiu szkoły oraz w wybranych zajęciach szkolnych, formy stymulacji, rewalidacji, terapii, usprawnienia i inne formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W efekcie, w aktualnie obowiązującym stanie prawnym z jednej strony orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania przybierające postać decyzji administracyjnej, której treścią są związane organy i instytucje publiczne, może zawierać zalecenia dotyczące uczestniczenia ucznia w wybranych zajęciach szkolnych. Z drugiej natomiast strony § 2 ust. 4 rozporządzenia w sprawie sposobu i trybu organizowania nauczania dzieci i młodzieży uniemożliwia realizację tych zaleceń, wykluczając udział tego ucznia w zajęciach szkolnych. Stan ten w konsekwencji podważa konstytucyjną zasadę zaufania

obywateli do państwa i stanowionego przez to państwo prawa, wynikającą z art. 2 Konstytucji RP. Pozostając bowiem w zaufaniu do wydanego przez władzę publiczną aktu administracyjnego (w tym przypadku przybierającego postać orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania) obywatel ma pełne prawo oczekiwać, że treści zawarte w tym akcie będą respektowane. Tymczasem w wyniku wejścia w życie rozporządzenia w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży szkoły publiczne nie mogą zrealizować zawartego w orzeczeniu zalecenia dotyczącego uczestniczenia ucznia niepełnosprawnego w wybranych zajęciach szkolnych.

Kierunek ewolucji polskiego systemu prawa w tym zakresie powinna wyznaczać Konwencja o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526). Zgodnie z art. 23 ust. 2 tej Konwencji Państwa-Strony uznają prawo dziecka niepełnosprawnego do szczególnej troski i będą sprzyjały oraz zapewniały, stosownie do dostępnych środków, rozszerzenie pomocy udzielanej uprawnionym do niej dzieciom oraz osobom odpowiedzialnym za opiekę nad nimi. Pomoc taka będzie udzielana na wniosek tych osób i będzie stosowna do warunków dziecka oraz sytuacji rodziców lub innych osób, które się nim opiekują. Owa pomoc ma zapewnić w myśl art. 23 ust. 3 Konwencji o Prawach Dziecka m. in. skuteczny dostęp do oświaty i nauki, realizowany w sposób prowadzący do osiągnięcia przez dziecko jak najwyższego stopnia zintegrowania ze społeczeństwem oraz osobistego rozwoju.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich pozbawienie dzieci niepełnosprawnych realizujących program indywidualnego nauczania możliwości jakiegokolwiek uczestnictwa w zajęciach szkolnych w oczywisty sposób nie służy osiągnięciu przez te dzieci owego określonego przez Konwencję najwyższego stopnia zintegrowania ze społeczeństwem.

Uwagi powyższe przedstawiam Pani Minister stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie, a także - jeśli Pani Minister podzieli zastrzeżenia Rzecznika - z prośbą o podjęcie działań w celu zmiany istniejącego w tym zakresie stanu prawnego.

Łączę wyrazy szacunku
ZASTĘPCA
Rzecznika Praw Obywatelskich
/-/ Stanisław Trociuk